

mag. Vesna Kolar Planinšič
Sektor za strateško presojo vplivov na okolje
Ministrstvo za okolje in prostor
Dunajska 47, 1000 Ljubljana

Ljubljana, 23. marec 2015

Spoštovani,

nevladne organizacije vas želimo s tem dopisom seznaniti z namerami Ukrajine, da v naslednjih letih skozi program nadgradnje varnosti jedrskih elektrarn podaljša življensko dobo vsem svojim jedrskim reaktorjem. Obenem vas pozivamo, da izkoristite možnosti Konvencije o čezmejni presoji vplivov na okolje (v nadaljevanju: Espoo konvencija) in nam omogočite informiranost in sodelovanje v čezmejnih posvetovanjih.

Ukrajina ima 15 delujočih jedrskih reaktorjev. V naslednjih mesecih bo dvema od teh poteklo obratovalno dovoljenje: Južno ukrajinski 2 (kapaciteta 1000 MW, dovoljenje poteče maja 2015) in Zaporizhia 1 (kapaciteta 1000 MW, dovoljenje poteče decembra 2015). Nadaljnim sedmim reaktorjem bo načrtovana življenska doba potekla v naslednjih štirih letih. S programom nadgradnje varnosti jedrskih elektrarn Ukrajina načrtuje podaljšanje življenske dobe vsem svojim reaktorjem, kljub resnim pomislekom o njihovi varnosti. Za dva od njih (Rivne 1 in 2) je obratovalno dovoljenje že podaljšala za 20 let. Odločitev, ki ima lahko resne posledice na okolje in zdravje ljudi, tudi čezmejne, je bila sprejeta brez ustrezne okoljske presoje vplivov. V primeru Rivne je implementacijski odbor Espoo konvencije ugotovil, da je Ukrajina kršila njena določila.

Kljub temu pristojni organi v Ukrajini pristopa pri podaljševanju obratovalnih dovoljenj ne spreminjajo. Potencialno prizadete države (sosednje in druge), niso prejele notifikacije v zvezi s podaljšanjem obratovalne dobe za Južno ukrajinski 2 reaktor, ki je prvi v vrsti za podaljšanje – odločitev o podaljšanju obratovalne dobe se predvidoma pričakuje konec aprila.

Jedrska energija lahko povzroči resne okoljske in zdravstvene vplive ne le znotraj ene države temveč daleč čez meje. To je znano dejstvo, ki temelji na preteklih izkušnjah. Z jedrskimi katastrofami v Černobilu in Fukušimi je bilo uničenih na stotine tisoče življenj, pri čemer je bilo radioaktivno sevanje iz Černobila zaznano daleč po Zahodni Evropi (tudi pri nas), iz Fukušime pa na obalah Kanade in severnega dela Tihega oceana.

Espoo konvencija omogoča javnosti in oblastem v potencialno prizadetih državah da so obveščene in vključene v posvetovanje preden se dokončna odločitev v projektih/programih povezanih z jedrsko energijo sprejme in tako predstavlja priložnost, da zavarujejo svoje pravice do varnega okolja. S tem se poveča možnost za bolj pretehtane odločitve o jedrskih projektih, ob upoštevanju interesov ljudi izven državnih meja in cele vrste spremljajočih problemov, kot so varnost, izrabljeno jedrsko gorivo in radioaktivni odpadki.

Staranje reaktorjev predstavlja povečano nevarnost za nesreče z radioaktivnimi izpusti. Navkljub posodobitvam se splošno stanje jedrskih reaktorjev poslabšuje. Jedrski reaktorji vsebujejo komponente, ki jih ni mogoče zamenjati, vključno s tlačno posodo in zadrževalnikom, katerih stanje

se s časom slabša. To je nazorno prikazano z odkritjem številnih razpok v jekleni tlačni posodi belgijskih reaktorjev (Doel 3 in Tihange 2) in nedavnimi znanstvenimi ugotovitvami¹.

Zaradi navedenega Ministrstvo za okolje in prostor pozivamo, da izkoristi možnost iz 7. odstavka 3. člena Espoo konvencije in Ukrajino zaprosi za posredovanje notifikacije o programu podaljševanja življenske dobe reaktorjev, katerih življenska doba se izteče v tem letu.

Utemeljitev poziva

Espoo konvencija predstavlja osnovo za izvedbo čezmejne presoje vplivov na okolje in posvetovanja s potencialno prizadetimi državami ne le za nove projekte, temveč tudi za večje spremembe obstoječih projektov, kot je npr. podaljšanje življenske dobe jedrskih elektrarn.

Februarja 2014 je implementacijski odbor Espoo konvencije v zvezi s podaljšanjem življenske dobe reaktorjev Rivne 1 in 2 ugotovil, da je podaljšanje življenske dobe, po tem, ko je prvotno dovoljenje izteklo, treba obravnavati kot predlagano aktivnost iz (v) odstavka 1. člena (tudi če ne potekajo nobena dela) in je tako predmet določil Konvencije. Odbor je poudaril tudi, da obvezost pogodbenice o notifikaciji potencialno prizadete države sproži celo zelo majhna verjetnost o znatnih vplivih na okolje, ter da je notifikacija potrebna, razen če so znatni čezmejni vplivi lahko izključeni (Odločitev IV/2, Priloga I, 54. odstavek)². Pogodbenice Konvencije so na šestem zasedanju te ugotovitve odbora potrdile³.

Espoo konvencija jasno pravi: "Za zagotovitev primernih in učinkovitih posvetovanj v skladu s 5. členom pogodbenica izvora o predlagani dejavnosti, navedeni v Dodatku I, ki lahko povzroči znatne škodljive čezmejne vplive na okolje, obvesti vsako pogodbenico, za katero meni, da bi lahko bila prizadeta pogodbenica, kakor hitro je mogoče in najkasneje takrat, ko o tej dejavnosti obvesti svojo javnost." Iz tega (1. odstavek 3. člena) izhaja, da prizadeta pogodbenica ni omejena na sosednje države, ampak je lahko katerakoli pogodbenica, ki bi lahko bila prizadeta s čezmejnimi vplivi predlagane aktivnosti.

Izkušnje iz Černobila in Fukušime ne puščajo dvoma, da imajo nesreče v jedrskih elektrarnah lahko znatne negativne vplive na druge države, celo tiste zelo oddaljene. Danes obstajajo tudi moderna orodja za modeliranje ocene jedrske nevarnosti v Evropi, kot je npr. FLEXRisk⁴, ki omogočajo modeliranje situacij o vplivih radioaktivnosti v primerih resnih nesreč v eni izmed evropskih jedrskih elektrarn. Ti modeli kažejo, da so čezmejni vplivi v primerih jedrskih elektrarn daljnosežni in dajejo jasno osnovo državam, da izkoristijo svoje pravice do informiranosti in posvetovanja ne glede na to ali so sosednje države ali ne.

Trenutno odločitve o podaljševanju življenske dobe ukrajinskim reaktorjem sprejema državni jedrski regulator (SNRIU) na osnovi periodičnih varnostnih pregledov, ki ne vključujejo ocene okoljskih vplivov in ne zagotavljajo učinkovitega in zadostnega posvetovanja z javnostjo. Poročila o periodičnih varnostnih pregledih vsebujejo analitične informacije o trenutnem vplivu delovanja reaktorjev na okolje, ki pa v skladu z ugotovitvami implementacijskega odbora Espoo konvencije

¹ Lifetime extensions of aging nuclear power plants: entering a new era of risk. A report commissioned by Greenpeace. March 2014; http://www.greenpeace.org/switzerland/Global/switzerland/de/stromzukunft_schweiz/atom/ageing2014/Lifetime-extension-of-ageing-nuclear-power-plants-Entering-a-new-era-of-risk.pdf

² http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2014/EIA/IC/ece.mp.eia.ic.2014.2.as_resubmitted.pdf, str. 22

³ Espoo MOP Decision IV/2 http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/decisions/Decision_VI.2.pdf

⁴ <http://flexrisk.boku.ac.at/en/index.html>

niso primerljivi z dokumentacijo o presoji vplivov na okolje in elementi iz Dodatka II⁵.

Zaradi vsega navedenega želimo, da se postopki v Ukrajini izpeljejo v skladu z mednarodnimi pogodbami, in da se državljanom omogoči sodelovanje v posvetovanjih. Brez vašega ukrepanja ne bomo imeli možnosti izkoristiti pravice iz Aarhuške in Espoo konvencije ter Direktive 85/337 o presoji vplivov nekaterih javnih in zasebnih projektov na okolje (EIA direktiva).

Pri tem se sklicujemo tudi na smernice za sodelovanje javnosti, ki so jih pogodbenice Konvencije sprejele na tretjem zasedanju (Odločitev III/8)⁶, in ki vsebujejo naslednje priporočilo: "Ko javnost pogodbenice meni, da bi lahko bila prizadeta z znatnimi negativnimi čezmejnimi vplivi predlagane aktivnosti, in ko ni prišlo do notifikacije v skladu s določili Konvencije (člen 3.1), bi se morala javnost prizadete pogodbenice imeti možnost svojim odgovornim organom prijaviti za vstop v postopek razprave z odgovornimi organi pogodbenice izvora o tem, ali so znatni čezmejni vplivi na okolje verjetni (člen 3.7). V taki situaciji, če javnost v prizadeti pogodbenici meni, da bi lahko bila prizadeta, lahko zahteva od odgovornih organov, da omogočijo sodelovanje javnosti v čezmejni presoji vplivov na okolje v skladu s Konvencijo in s temi smernicami. V takem primeru se pogodbenice spodbuja, da vključijo javnost, ki je postavila takšno zahtevo, v proces čezmejne presoje vplivov na okolje."

V upanju na konstruktivno sodelovanje vas lepo pozdravljamo.

S spoštovanjem,

mag. Živa Gobbo
predsednica Focusa, društva za sonaraven razvoj

mag. Nina Štros
vodja Greenpeace CEE v Sloveniji

⁵ http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2014/EIA/IC/ece.mp.eia.ic.2014.2.as_resubmitted.pdf str. 23, 62. odstavek

⁶ http://www.unece.org/env/eia/pubs/publicpart_guidance.html